

SÁNDOR ZOLTÁN  
**Hangok a föld alól**

– Falunk első és eredeti temploma sárból és lóganajból összedöngyözött vityilló volt, amely annak a betlehemi istállónak őseink által elképzelt képére készült, amelyben a mi urunk, Jézus Krisztus világra pottyant a szeplőtelen szűz öléből. Amikor nagyapáink megérkeztek erre a folyó és mocsár közé ékelt szikes vidékre, saját családi kunyhóik felépítésével egy időben láttak neki közös erővel a falu templomának elkészítéséhez is. Istenfélő emberek lévén eszük ágában sem volt hónapokon át pogánytanyán élni, ezért már az első telepeshullám megérkezésének másnapján átkelt a folyón a kialakulófélben lévő falu háromtagú küldöttsége, és a városi plébániára látogatott, ahol arra kérte a nagyrebecsült püspök urat, hogy biztosítson a számukra legalább vasárnap délelőttönként egy papot, aki misét mond, mert az ember esendő teremtmény, folyton bemocskolja magát, kívül-belül egyaránt, és amíg a napi munkától a testére ragadt piszkot esténként a teknő fölött egy kis vízzel könnyűszerrel lecsutakolja magáról, addig a lelke meglötyköléséhez már csakis Isten szolgájára van szükség. A püspökbotjának kacskaringóiba faragott bibliai jeleneteket simogató püspök bólogatva hallgatta végig a jövevények óhaját, és miután rövides győzködést követően sikerült zöldágra vergődni velük az ellenszolgáltatás mennyiségében és milyenségében, azon nyomban rendelkezett is, úgyhogy már az első vasárnapon felmenőink igazi pap vezényletével mondhatták el a Miatyánkat és a Hiszekegyet az új környezetben. Igaz, akkor még a szabad ég alatt, de vénasszonyok nyarához méltó napsütéses délelőtt lévén senkit sem zavart különösebben, a tél beálltaig pedig a lakosság nagy öröme a családi otthonokhoz hasonlóan az Isten háza is elkészült, így karácsonyra azok, akik időben érkeztek és befértek, már saját templomukban örvendhetek a Kisjézuska születésének. Az éjféli misével egybekötött templomszentelő alkalmából a püspök egy kisebb méretű harangot adományozott nyája újdonsült tagjainak. Kongatták is rendesen a falubeli suhancok, annál is inkább, mert, mint mondogatták egymás közt, olyan szép hangot adott, akár a riadót harsogó katonatrombita és a nőnek indult lányka torkából érkező csilingelés keveredése egymással, bár képzeletükön kívül aligha volt alkalmuk hallani a két magasztalt hang valamelyikét is. Két és fél évvel később azonban már csak merő túlzással állhatta meg a helyét a fenti megállapítás: legutolsó kalimpálása során a fokozatosan halkuló harang hátborgongtatóan tompa, vészjósló hangokat eresztett ki

magából. Az történt ugyanis, hogy hitbuzgó sietségükben a telepesek lápos talajra építették a templomot, amely egy vasárnap reggeli szentmisén a benne összegyűlt hívők súlya alatt lassan süllyedni kezdett, s mire az áhítatgyakorlatba feledkezett érintettek észrevették, hogy mi történik, már késő volt: a kis templomot nyájastól elnyelte a föld. Volt-nincs. A miséről kimaradt, ebédet készítő asszonyok, valamint az imádkozás helyett inkább a faluszéli eperfa hűvösében kártyázó férfiak a hír hallatán sebtében ott hagyták a tűzhelyen kormosodó edényekben rotyogó ételt, illetve a kártyalapokkal tökéletes kombinációt teremtő házi kisüstit, és morcos csemetéikkel a nyomukban azonnal a helyszínre siettek. Körülállták a néhai templom után maradt csuszamlós földterületet, és a megilletődöttségtől összeszűkülte mellkasokból csak néha feltörő sóhajok kíséretében megigézve hallgatták a föld alól érkező, egyre halkuló harangszót. Az épületben rekedt szerencsétleneken már nem tudtak segíteni. Néhány nappal azután, hogy az ajándékba kapott templomharang végleg elnémult az ingoványos bánásági föld alatt, a faluba érkezett Ignác plébános, és az adott helyen misét celebrált a szerencsétlenül járt falubeliek lelki üdvéért. Az ő vezetésével kezdtek nem sokkal a baleset után építeni jóval szilárdabb talajon a falu központjában még ma is magasodó templomot, amelynek befejezésére és felszentelésére csak egy bő évtized után került sor, a réginek a helyén pedig a földnyelte szerencsétlenek tiszteletére, akik melleleg – leszámítva a megboldogult Töröcsikné halva született első gyermekét, akit a családi udvarban hantolt el az apja – a falu legelső holtjai voltak, létrehozták a falusi temetőt – magyarázta fennhangon ezekkel vagy kissé más szavakkal az öreg Dudás, a falu temetőcsősze, a faluvégi kiskocsmasöntésének tehénkedve, miközben telhetetlenül lafatyolta magába a fehéret. Azért kérdéses, hogy épp ezekkel a szavakkal mondta-e el a maga által váltig hitelesnek nevezett fámát, mert a róla szóló történetet viszont Kőfaragó Pityuka adta tovább már a temetőcsősze halála után, ő pedig köztudottan rajongott a halottakért, és amikor csak lehetett, szeretett szépíteni a dolgokon: nem forgatta ki a valóságot, csupán becsomagolta, mint ahogyan az ajándékot szokás színes papírba bújtatni és piros masnival körültekerni, hogy értékétől függetlenül vonzó legyen. Bárkiről is legyen szó, halála után az illető mindig nagyot nőtt Pityuka szemében, akinek ragadványneve is a holtakkal kapcsolatos foglalkozásából eredt: kriptákat és sírmelekeket készített, azon belül is külön specialitása volt a megboldogult nevének kőbe vésése. Folyton azt ismételte, ő úgy karcolja bele a kőbe, márványba vagy akár betonlapba a betűket, hogy azok tükrözzék az alattuk pihenő személy egyéniségét.

A lityegő asztalnál ülő társaság a fejét rázva, hitetlenkedve nézte Dudást, a történetet mély elragadtatással egyedül csak Kőfaragó Pityuka hallgatta, aki a másik asztalnál lelkiismeretesen körmölt egy lopótök alatt, amelyet ki tudja, miféle babonából lógattak le a mennyezetről. Bizonyára az járt a fejében, hogy ha valaki tisztességesen megfizetné, milyen jó lenne egy templom formájú síremléket készíteni, amelybe belekerülne mindazoknak a tragikus sorsú embereknek a neve, akiket templomba csukva ért a halál. Milyen egyéniségek lehetnek, ha annyira bele tudtak merülni az imádságba, hogy észre sem vették, amikor nyelni kezdte őket a föld, morfondírozott magában Pityuka a faluvégi kiskocsmában, amikor először hallotta Dudás históriáját, és a későbbiek során is számtalanszor. Világéletében azt vallotta, hogy a halál közeledése új köntöst ölt az emberre, akárcsak magának az evilági élet megszűnésének a pillanata is, nem szabad tehát összekeverni az élő személyt a haldoklóval és a már megboldogulttal: három külön teremtről van szó, függetlenül attól, hogy külsőleg egynek tűnnek, bizonygatta minduntalan. Az elhalálozottak iránti lelkesedéséből kifolyólag jogosan feltételezhetjük róla, hogy amennyiben megéri a kilencvenes éveket, könnyedén egyetemi tanár vagy akár akadémikus is lehetett volna belőle, hiszen az országban akkoriban dívó szellemi nekrofilában Kőfaragó Pityukánál már csak az említett brancs tagjai lelkesedtek jobban a holtakért. De sajnos nem érte meg a kilencveneseket: négy évvel azelőtt, hogy kezdetét vették az éjszakai sorozások, mintha érezte volna az emberi élet hamarosan bekövetkező elértéktelenedését, az akkor már évek óta nyugdíjas Pityuka szó szerint máról holnapra átminősült: a legfrissebb politikai fejleményekről beszámoló tévé előtt este még ebben a világban aludt el, de reggelre már egy másikban ébredt.

– Öreg – szólította meg a negyvenes éveinek elején járó, a környéken hírhedt focibiróként ismert Körtejska az öreg Dudást, miután az befejezte mondókáját –, már megint becsicscentettél?!

A kérdés hallatán a kis társaság hangos kacagásban tört ki. Egyedül csak Pityuka jegyzetelt továbbra is elmélyülten.

– Mondd, öreg, ma tán nem volt munka, így hát jutott idő banyariogató mendemondák kiagyalására? – cukkolta továbbra is a magánál két évtizeddel idősebb temetőcsősz Körtejska, mire az asztalnál ülők újabb hahotázásba kezdtek.

– Kuss legyen, a kákán csomót kereső, szájtáti sehonnaiak! – förmedt rájuk az öreg Dudás, mire még hangosabb lett a nevetés. – Röhögjete csak, hülye barmok, tudatlanok vagytok ti még, de előbb-utóbb úgyis mindannyian az én kuncsaftjaim lesztek!

– Jól van, na... – próbálta kissé lehűteni a kedélyeket Körtejska. – Azt áruld már el, te öreg, ha minden, amit elmeséltél, pontosan úgy történt, miért nem hallottunk róla eddig egy árva szót sem?

– Na látod, ha valamit nem értesz, akkor így kell cselekedni, meg kell kérdezni az okosabbat, hogyan is volt, és ő majd felvilágosít. Kérem szépen, azért nem hallottatok semmit a falu első templomának alászállásáról a mélybe, mert Ignác plébános már megérkezése napján felszólította a falubelieket, hogy erről az esetről egy szót se szóljanak senkinek, Isten úgy segítjen titeket, mondta, sokkal jobb lesz, ha az utókor nem tud a történetekről, már azért se, mert a település java ment el, a becsületes, templombajáró jóemberek, akik pedig megmaradtak, mind-mind italozó és kártyázó, kizárólag bendőjűkkel és alatta levő testrészükkel foglalkozó, babonás pernahajderek voltak, akiktől azt kérte, hogy vezeklés gyanánt sajátjaikként neveljék föl azt a néhány gyerkőcot, akiknek szülei odavesztek az elsüllyedt templomban. Ignác plébános szavait azonban csak részben szabad elfogadnunk: a teljes igazsághoz tartozik még az is, hogy a püspökségnek hiányzott a legkevésbé egy ilyen jellegű botrány, mivel a püspök úgy vélte, ameddig csak lehet, halogatni kell a dolgot, ha nem muszáj, kár lenne bárkivel is osztozni azokon a javakon, amelyek a heti egy miséért cserébe ütik a markát, amiből kifolyólag a tragédia megtörténte az új egyházközség még sehol sem volt hivatalosan bejegyezve.

Néhány percnyi hatásszünet után, mialatt csak Kőfaragó Pityuka szótagoló mormolása és plajbászának karistolása hallatszott, Körtejska azt követően, hogy egy nyeletre felhőrpintette itókáját és üres stampedliját az asztalra csapta, a következő kérdést szegezte a temetőcsősznek:

– Rendben, öreg, még csak azt az egyet áruld el nekünk, egyszerű földi halandóknak, ha már erről senki sem beszélt, kitől hallottál te ezekről a dolgokról, honnan tudsz te minderről?!

– Ááá... Olyanok is vannak, akikre már semmiféle tilalom nem érvényes...

A társaság egy pillanatra értetlenül meredt az öreg Dudásra, de a következő pillanatban a másik asztaltól már megérkezett a magyarázat a sejtelmes kijelentésre.

– A holtak! – üvöltött fel ujjongva Kőfaragó Pityuka.

– Úgy van, kedves barátom, megboldogult kedveseink – erősítette meg a temetőcsősz.

– A halottak?! – húzták el a szájukat a többiek.

– Úgy bizony, Isten engem úgy segítjen – válaszolta hetykén Dudás, és a söntés mögött ácsorgó kocsmárossal teletöltötte poharát újabb adag fehérborral.

– Várjunk csak – szólalt meg ismét Körtejska –, azt akarod mondani, hogy te a holtakkal is szoktál társalogni?

– Az már csak természetes, hisz temetőcsősz vagyok, vagy mi a fene!

A kis társaság tagjai az elfojtott nevetéstől öklendezve összedugták fejüket az asztaluk fölött, halkan sutyorogtak, mire a Pocoknak becézett ifjú titán, aki még a huszadik életévét sem töltötte be, de máris minden hájjal meg volt kenve, kihúzta magát, és megkérdezte az öregtől:

– Dudás bá’, kend ezek szerint éjjelente valamiféle varázslattal feltámaszt egyes halottakat, hogy utána elbeszélgethessen velük falunk múltjáról?

– Nem egészen így van. Semmiféle varázslat sincs a dologban, és nem is én szoktam kezdeményezni a társalgást, hanem...

– Ők kopognak lenről! – vágott a temetőcsősz szavába Körtejóska, mire az öreg Dudást és Kőfaragó Pityukát leszámítva az összes jelenlévő hangos hahotában tört ki.

A focibíró megjegyzése egy másfél évvel korábbi eseményre vonatkozott, amelyet követően a falu lakosai azt kezdték rebesgetni, hogy az öreg Dudás rendszeressé vált éjszakai terepszemléi egyikének során a temetőben összefutott magával a sátánnal, aminek következtében bezápuult az agya, s noha külsőleg nézve aligha történt rajta némi változás – bár sohasem tudni, hogy mit takar az ing és a gatyá –, belülről többé nem az a személy, aki évtizedeken keresztül ásta, majd utána lelkiismeretesen gondozta a falubeliek sírjait.

Londoni lebuajokban a Sex Pistols és a The Clash már első nagylemezének hanganyagát csépelte kakastarajos rajongóinak, akik biztósítótükkal díszített farmernadrágban és szögeceses bördzsekiben jártak, illusztrisabb tömegszórakozóhelyeken pedig rózsaszín öltönyökben feszítő fiatal emberek és citromsárga szoknyácskákba bújt lányok közreműködésével végképp teret hódított magának a disco, amikor Bús Pali félezer falubelit a háza és a temető közti poros úton felállított hatalmas sátorba invitált egyszülött fia, Ödönke menyegzőjére. A meghívott vendégek zöme el is ment a falu minden idők legnagyobbjának tartott lakodalmába: egyesek azért, mert tartoztak ezzel Búséknak, mások azért, mert az illem úgy kívánta meg, természetesen voltak, akik annál az egyszerű oknál fogva tettek eleget a meghívásnak, mert szerettek lakodalmakba járni, de olyanok is akadtak, akiket az eredendő emberi kíváncsiság vezényelt a színes krepp-papírral díszített ponyva alá, ahol már a délelőtti órákban megkezdődött a dáridó, hogy a délután két órára bejelentett polgári, majd az azt követő templomi esküvőre – csak ebben a sorrendben volt lehetséges házasságot kötni, mert a titóista rendszer bűncselekményként kezelte a templomi esketési szertartás lebonyolítását, ha azt polgári szemszögből nem házastársak követték el – már igen

felszabadult állapotban induljon a násznép. A férfivendégek zömének kapóra jött a minden szabálytól mentes táncikálásból álló utcai felvonulás a lakodalmas sától a községházáig, illetve a templomig és vissza, így kevésbé tűnt fel, hogy részben a júniusához mérten túlzottan erős napsütésnek, de annál inkább az elfogyasztott szeszmennyiségnek köszönhetően még ha akartak volna, akkor sem lettek volna képesek dülöngélés nélkül lépkedni. A lakodalmi sátorba való visszaérkezéskor a vendégsereg mulatozása minden addigi dorbézolást felülmúlt, több száz ember ropta, ki-ki a maga belátása szerint a táncot, az új embert és új asszonyt, akik hirtelenében azt sem tudták, mi is érte őket, kistraktorra helyezték, és azon tolták be a számukra előkészített helyre. Az öreg Dudás, aki sírásás és temetőcsőszködés mellett alkalomadtán primásként maszekolt, a sátor kellős közepén földre heveredett az örömapa mellé, és könyökére támaszkodva húzta fülébe a pajzán szövegű dalocskákat, miközben a nagy tömeg úgy visítózott és üdvívalgott körülöttük, hogy azt még a nyugati városok divatos disco-táncparkettjein csurglizók és a gitárrikácsolással teli underground klubokban pogózók is ségyelték volna, nem csoda tehát, hogy senki sem vette figyelembe a kétségbeesetten mutogató és magyarázkodó gyerekeket, akik szüleik ünnepelőruhájába csimpeszkedve próbálták rávenni a felnőtteket, hogy kövessék őket a temetőbe, mert az egyik sír alól kopogás hallatszik.

A lakodalmi multság alatt a gyerekek a sátor körül szaladgáltak, bújócskáltak, magától értetődő, hogy a játék kedvéért időnként a temetőbe is betévedtek, ahol egyszer csak néhányjuk fület furcsa hangok ütötték meg. Az ütemes zaj irányába siettek, és alacsony életéveik ellenére gyorsan felfogták, hogy a kopogás lenről érkezik. Azonnal a lakodalmi sátorba siettek, és ráncigálni kezdték mulatozásba feledkezett szüleiket, jöjjenek már a temetőbe, és hallgassák meg, mi történik, de a felnőttek java része tudomásul sem vette a hírt, és azok is, akik igen, először csak hitetlenkedve bámultak az ünneplőjüket már tisztességesen összekoszolt kis lurkókba, fejüket csóválva, hogy mit ki nem talál a gyerekfantázia. Bő fél órának kellett eltelnie, mire néhányan vették a fáradságot, hogy elkísértessék magukat a bizonyos helyre, és utánanézenek a dolognak, ahol őszinte megrökönyödésükre azt kellett tapasztalniuk, hogy mégsem csínytevésről van szó, hanem a még illatozó, szebbnél szebb virágcsokrokkal és koszorúkkal megpakolt földkupac alól tényleg kopogás hallatszik. Nem volt nehéz kitalálni, hogy a lakodalomra való tekintettel a kora délelőtti órákban eltemetett Bodó Mór sírjáról van szó, aki harmincadik életévében, előző nap, áramütés áldozataként boldogult meg. A

felderítést végző felnőttek, miután rápirítottak a gyerekekre, hogy senkinek egy szót sem, diszkrétan, nehogy pánikot keltsenek, odaszóltak a zenészeknek, hogy tartsanak pihenőt, majd félrehívták az öreg Dudást, és a lehető legnagyobb elővigyázatossággal elmondták neki, mit tapasztaltak néhány perccel azelőtt a temetőben, de az öreg temetőcsősz, akinek már sikerült alaposan beboroznia, csak együgyűen bámult beléjük, mint akinek semmi sem világos a hallottakból, úgyhogy egyikőjüknek kerekperccel ki kellett mondania a frankót:

– Szar munkát végeztél, öreg, felébredt az egyik halottad!

Ez volt a beszéd: Dudás a homlokához csapott, és mint akinek agymenése van, szitkok áradatát zúdítva a megboldogultra, aki, ha már egyszer letették, maradna csendben, és szagolná hallgatagon alulról az ibolyát, mint minden tisztességes hulla, széllal-lobbal a temető felé vette az irányt, ahol a friss sír mellett lassan gyülekezni kezdtek az emberek. A legkisebbeknek szánt figyelmeztetés ugyanis annyit sem ért, mint a falra hányt borsó: ahogy elhallgatott a zene, a kölykök vilámgyorsan szétkürtölték a sátorban a megdöbbenő újságot. Immár volt, aki meghallgassa őket, és a felnőttek többsége engedte magát elvezettetni a sírhoz, egyikőjük pedig, amint megbizonyosodott a gyerekek igazáról, biciklire pattant, és az elhalálozott özvegyéhez sietett. Így hát nem sokkal azután, hogy az öreg Dudás dühösen dobálni kezdte lefelé Bodó Mór sírjáról a koszorúkat és virágcsokrokat, a bánattól meggyötört huszonéves özvegyasszony is a helyszínre érkezett.

– Ássa már! – üvöltött a temetőcsőszre a gyászában is szépséges Marika, majd félredobta kerékpárját, a sírra vetette magát, és két kezével kaparni kezdte a földet. – Mórikám, még egy kicsit tarts ki, mindjárt kiemelünk! – siránkozott, amitől az imént még gondtalanul szórakozó lakodalmasoknak is könnybe lábadt a szemük. – Ássa már! – förmedt újra az öreg Dudásra, tehetetlenül a földkupacra roskadva, mire a temetőcsősz higgadtan felemelte, a szomszédos sírkőhöz támasztotta, és a következőket mondta neki:

– Nyugodj meg. Hegyezd a füled, hallasz valamit letről? Nos? Semmi, ugye? Azért dobáltam le a virágkoszorúkat, hogy meggyőződjünk róla: a különös hang nem onnan jött, ahonnan véltük. Szóval nincs értelme kiásni az uradat, amit melleleg a törvény is tilt, ilyet csak bizonyos hivatalos iratok birtokában szabad, máskülönben sírgyalázást követ el az ember, ami miatt könnyen lakat alá is kerülhet. Egyébként pedig, ha engem kérdezel, ne háborgassuk már szegényt, jó helyen van.

– Ne magyarázzon maga nekem semmit, hanem végezze a dolgát! – kiáltott fel a fiatalasszony, és azon

nyomban felpattant, de hasztalan hadonászott, hiába dorbézolt torka szakadtából, az öreg Dudás, akin már nyoma sem látszott az elfogyasztott bormennyiségnek, hajlíthatatlan maradt. Mivel látta, hogy az öreget úgysem tudja szép szóval jobb belátásra bírni, Marika fogta magát, biciklire ült, és elindult beszerezni a szükséges iratokat. Pechjére ugyanis, mivel néhány évvel korábban nem voltak hajlandóak bürokráciai segítséget nyújtani neki egyik gyanús ügyletének a lebonyolításában, Bús Pali bosszúból se a falu jegyzőjét, se a falu tanácsának titkárát nem hívta meg a fia menyegzőjére, akik továbbá, szombati napról lévén szó, még csak nem is dolgoztak, úgyhogy Marika először is az otthonukban kereste az urakat, de mivel egyikőjük sem tartózkodott odahaza, hólészhetette őket a faluban. Nagy nehézségek árán ugyan, de kora estére sikerült megszereznie a nélkülözhetetlen dokumentumokat, sőt még a helyi orvosnak és az öreg Dudás segédjeinek is volt ideje beszólni, hogy menjenek ki a temetőbe, mert hamarosan szükség lesz rájuk, s akik a falubeliékből összeverődött sokaságban fel is tűntek, amikor a fiatal özvegyasszony sebbel-lobbal visszaérkezett a tetthelyre.

Mint ahogy az egy kis településen lenni szokott, a hír gyors szárnyakon terjedt a faluban, a lakodalmi vendégseregen kívül – akik ahelyett, hogy ettek-ittak és vigadoztak volna, inkább Bodó Mór sírjánál ácsorogtak – mások is érkeztek, úgyhogy órákon belül akkora nyüzsgés kerekedett, mintha egy hatalmas utcai pocsoldalom készülődne: a jelenlevők izgatottan várták a további fejleményeket. Egyedül csak Bús Pali duzzogott tehetetlenségében a kidíszített sátor kellős közepén, a legcifrább trágár szavak sorakoztatásával adta-teremtette a hálátlan csöcseléket, akik kedvéért ő a legdrágább szakácsokat és muzsikusokat fogadta fel, és akik ahelyett, hogy ünnepelnék egykéje mennyegzőjét, a kriptákon tobzódva tátják a szájukat egy kis szenzáció után. Bús Ödönke és újdonsült neje, Gizus elhagyatottan ücsörögtek az ünnepelteknek kijáró helyen, és egymást vádolva a történetekért – igazam volt, amikor azt állítottam, hogy teremben kell lakodalmat ülni, civilizált módra; vagy: ugye, szépen megmondtam, hogy ez nem jó nap, várjunk még egy kicsit vele –, fáradhatatlanul civódtak, nem csoda hát, hogy két év sem telt bele, amikor Gizus fogta a pereputtyát, és mindörökre faképnél hagyta nemcsak Búsékat, de még szülőfaluját is, ahová a későbbiekben csak nagy ritkán látogatott el új hazájából, a napsütötte Dél-Afrikai Köztársaságból.

Miután töviről hegyire megvizsgálta a Marika izgatottságtól remegő ujjai közül átvett papirosokat, az öreg Dudás a látottak ellenére továbbra is fennhangon dünnyögve, hogy nem lenne szabad ilyesmihez folyamodni, intett segédjeinek, hogy lássanak munkához, jómaga

pedig tüzet kért egy kíváncsiskodó bácsikától, kissé félreállt, és eregetni kezdte tüdejéből az egyre jobban gyarapodó földkupac fölé a füstöt, miközben Marika bánattól és emberpróbáló kihívásoktól kókatag orcáját figyelte. Ugyanezt tette akkor is, amikor segédjei a földbe vajt gödörből kiemelték a koporsót, majd a lélegzetüket visszafojtott jelenlevők fürkésző tekintete előtt kinyitották: benne a reggel még hátvást elhelyezett megboldogultat hason fekve találták, aki néhány órával korábban csakugyan kopogtatott: ezt bizonyították a körömnymok a koporsó fedelének alsó részén, amelyeket a szerencsétlen nyilván kétségbeesetten kapart. Marika heves zokogása közepette az orvos megállapította, hogy Bodó Mór először csak tetszhalott volt, így miután eltemették, a föld kihúzta belőle az elektromosságot, és ő feléledt, de mivel a koporsóban csakhamar elfogyott a levegő, megfulladt, s ily módon végérvényesen is elhalálozott, mire az öreg Dudás Bodó Mór újbóli elhantoltatásával bizta meg embereit, jómaga pedig folytatta a huszonnégy óra leforgása alatt kétszer megözvegyült fiatalasszony kitarító fixírozását, aki felhagyott az összecsődült sokaság számára oly megható jajveszékeléssel, és a lemenő nap szertefoszló sugarainak fényében, zsebkendőjébe temetkezett arccal, méltóságteljesen állta végig férje elföldelését – aznap immár másodszer. Kiköpött nagymamája, állhatatos, ha kell, csökönyös, ugyanakkor végtelenül fenséges, és nem utolsósorban gyönyörű, konstataulta a temetőcsősz, és a felismeréstől nagyot dobant a szíve. Nem csoda, ugyanis a falubeliek körében nyílt titoknak számított: Nagyszájú Piros, Marika anyai nagymamája azzal, hogy máshoz, és nem az éppen kinevezett temetőcsőszhöz ment férjhez, közvetlen oka volt Dudás örökös legénykorának. A híresztelésnek sokszor maga Dudás is nyomatékot adott. Ha valaki netán azt merészelte volna tőle kérdezni, miért nem nőszül, Dudás rendszeresen a következőt válaszolta az illetőnek:

– Idefigyelj! Mindig tartsd szem előtt, hogy az igazi bánási magyar ember sohasem keveri össze a bort vízzel, és a szerelmet házassággal!

Dudás egyiket sem tette, bár, ki tudja, ha Piroska, a holdvilág ábrázatú szépség, ahogyan ő nevezte, kötélnék áll, a második ellen nyilván nem lett volna semmi kifogása, amit az alábbi eset is alátámaszt.

A fent leírt szomorú szombatot követő hétfő délelőtt az öreg Dudás a temetőben összefutott Bodó Marikával, aki férje sírját csinosítgatva Kőfaragó Pityukával alkuozott egy leendő kettős síremlék árán. A temetőcsősz meghallotta, miről szól a társalgás, és félrehívta a feketébe öltözött asszonyt.

– Elment az eszed?! – förmedt rá. – Hány éves vagy? Elevenen akarod eltemettetni magad?! Mít gondolsz,

mennyibe kerül egy ekkora sírkő elkészítése? És vajon mennyit költöttél a két pernahajder megvesztegetésére, hogy adjuramteremtőm módra azonnal kiállítsák az iratokokat? – szegezte a megszeppent nőhöz kérdések tömkelegét a zsörtölődő temetőcsősz, majd rövid hatásszünet után a következőt fűzte hozzá: – Vettél volna inkább azon a pénzen magadnak néhány új ruhát, és kerestél volna új férjet – mondta, majd megfordult, s ment tovább a dolgára, mintha ott sem lett volna, előtte azonban még egyszer hátrakanyarította fejét, és kissé szégyenlősen megjegyezte: – Tiszteltetem a nagyanyádat!

– A perverz disznaja! – ordította el magát Nagyszájú Piros, úgy hányva magára a keresztek, ahogyan lánykorában a kukoricacsévéket hányta fel a kasból a göréba, amikor néhány órával később unokája átadta neki az üzenetet. – Üköregapád temetésén annyira bámult belém, hogy amikor hazaértem, kénytelen voltam rögvést a fateknőbe bújni, tetőtől talpig meg kellett mosakodnom, hogy letakarítsam magamról tekintetének nyomait, de ennek ellenére is még napokig úgy vakaródtam, mint egy rühes kutya.

Az öreg Dudás egész élete során merőben más fényben emlékezett vissza az esetre, amelyet, rendszerint kótyagos állapotban, az elkövetkezendő évtizedek folyamán többször is felidézett ivócimborái társaságában.

– Láttatok volna, hogyan festett Piroska abban az elegáns fekete ruhában Kónya öregapja temetésén... Tizenhat évesen! Én eggyel kevesebb voltam, azon a tavaszon kezdődött a pályafutásom ebben a hálátlan, de holtbiztos szakmában. Miközben a kőkemény hantokat lapátoltam a koporsóra, olykor lopva felpillantottam a könnyes szemű leányzóra, akinek a látványától annyira felállt a palavesszőm, hogy egy idő után szabályosan belefájdult saját feszülésébe. Szégyelltem is magam rendesen, ezer szerencse, hogy már korábban bekoszoltam a munkásnadrágom, így legalább a piszoktól nem látszott át az okvetetlenkedő, mindenesetre alig vártam, hogy Ignác plébános elmormolja a magáét, menten a temető szélén levő szemétrakáshoz rohantam, és könnyítettem magamon.

Az összeaszott csokrok fölött elvégzett mutatóváltást a suhanc Dudás még sokszor megismételte alvás előtt az ágyban, napközben a klozeton vagy bárhol máshol, ahol alkalom adódott rá, csupán a szépséges Piroska tetszetős idomait kellett neki lelki szeméi elé varázsolnia, de tényleges lépésre szíve választottja irányába csak három évvel később szánta el magát, amikor hivatalosan is kinevezték a falu első – s mint utólag kiderül, egyben utolsó – temetőcsőszének.

Közvetlenül Ignác plébános elhalálozása után érkezett a faluba Szratyko plébános, aki miután elteme-

tette elődjét, felhívta a falu elöljáróinak figyelmét, hogy ajánlatos lenne találni maguk közül valakit, aki felelni fog a temetőben lévő sírokért: megengedhetetlen, hogy egy közel fél évszázados múltnak örvendő település ne rendelkezzen ilyen megbízással, főleg azt követően, hogy immár egy szent atya is nyugszik az adott helyen. Az elöljárók összedugták többnyire őszülő fejüket, de nem volt szükség kimerítőbb szópárbajra, a megoldás magától kínálkozott az ifjú Dudás személyében, aki addig mindössze felbérelt sírásóként, az elhunyt személy családtagjainak kiegészítőjeként kereste kenyerét, így megélhetése a halottak számával és nem kevésbé a család bukszájának mélységével függött össze.

Három nappal azután, hogy az aktuális faluelnökkel aláírta a temető karbantartásáról szóló szerződést, amelynek értelmében azontúl köteles volt minden sírnak gondját viselni a falutemetőben, s amiért minden szombat a községházán felvehette a hetibérét, az ifjú Dudás egy nárciszból, tulipánból és dáliából készült hatalmas csokorral állított be Piroskáékhoz, arra kérve Ispa bá't, engedélyezze neki, hogy udvaroljon a lányának. Ispa bá'nak semmi kifogása nem volt a dolog ellen, ha a lánya nem ellenzi, de Piroška végig sem hallgatta édesapját, a felé nyújtott virágköteget kicsapta udvarlójelöltje kezéből, és azt üvöltötte a képébe, hogy soha többé ne merészelje bandzsál szemének célpontjával használni zsendülő melleit, virágait pedig vigye vissza azokra a sírokra, ahonnan lopta őket. Hiába cáfolta váltig Dudás, hogy ő bárkitől is bármit lopott volna életében, Piroška rendíthetetlen maradt elhatározásában, hogy semmiféle viszonyt nem kíván kialakítani az újonnan kinevezett temetőcsőszel, pusztulj el, te rohadék, ordította torka szakadtából, majd becsapta maga mögött az ajtót, otthagya a két férfit, hadd meresszék egymásra riadt tekintetüket az elemi erőként feltörő női vehemencia láttán.

Dudás látogatásának egyetlen folyománya az lett, hogy megsürgette Piroška férjhezmenetelét, aki ezzel a döntésével igyekezett mindörökre eltörölni a legkisebb lehetőségét is rajongója újonnan próbálkozásának. Alig fél évre Dudás sikertelen lánykérése után a temetőcsősz legnagyobb bánatára Ispa bá' férjhez adta lányát. Piroškám, drága Piroškám, ismételtette egész éjjel az ifjú Dudás az öreg Kónya sírja előtt felhalmozódott boros üvegek társaságában fetrengve a porban, miközben néhány kilométerre odébb az áhított személy menyegzője zajlott.

Piroška számítása teljes mértékben beigazolódtott, annál is inkább, mert Dudás egyáltalán nem volt híve az újraprobálkozásnak: egyszer elkezdett sírásással és -gondozással foglalkozni, és attól a pillanattól fogva sohasem kísérelt meg más jellegű vagy jobban jövedel-

mező munka után nézni; egy alkalommal elment lánykérőbe, de mivel balsikerrel járt, nemcsak hogy annál az egy feleségjelölnél, hanem egyetlen másiknál sem jutott többé eszébe újra bedobni a horgot. Ha szabad hinni a falubeli mendemondáknak, az öreg Dudás soha nem is hált nővel, a rossznyelvek szerint pedig csupán egyszer láthatott pinát, mégpedig akkor, amikor a koporsóba helyezés miatt kénytelen volt kissé szétterpeszteni a kilencvenéves Nyakigláb Lujza lábait. Lujza meghaladta a két métert, távoli hozzátartozóit nemigen foglalkoztatta, hogyan temetik el, ezért senki nem biztosított szükséges méretű koporsót, hanem az öreg Dudásra bízták, hogy erőszakolja bele a fadobozba a megboldogultat. Miután már minden mást megpróbált eredménytelenül, fogta a vénasszony túl hosszúra nőtt lábait, amennyire a koporsófal engedte, széjjel tárta, majd bokánál eltörte és behajlította őket.

– Undorító látvány volt. Esküszöm, hogy bibircses és tyúkszemes lábujjai holta után is tovább vénültek – mesélte egyszer ismerőseinek, akik aztán Dudás szurkálására használták fel a történeteket. Vidámabb napjaikon azzal szórakoztak, hogy az öreg Dudást ünnepelelték, mint egyetlen férfit, akinek sikerült huzatot csalni Nyakigláb Lujza lábai közé, aki állítólag épp azért nőtt olyan magasra, mert beteges, páni félelméből eredően, hogy valaki szexuálisan zaklatni fogja – ugyanúgy, mint édesanyját az új faluba vezető úton, amelyen kettesben indultak el annak idején –, kislánykora óta mindig erősen egymáshoz szorította a lábait. Felnőtt korára ehhez még számos más sajátságos tulajdonság is párosult – fennhangon beszélt a falon kúszó hernyókkal, folyton magával hordott szatyrában köveket cipelt, éjszakánként rozoga fakerítésének korhadt deszkái között kukucskált az utcára, és közben külvilági hangján bibliai citátumokat suttogott a sötétségbe a frászt hozva a véletlenül arra haladóra –, nem meglepő tehát, hogy az a hír terjedt el róla a faluban: belebolondult a szüzesség őrzésébe, akárcsak az öreg Dudás abba, hogy Bodó Mór kettős elföldelése után rendszeressé vált éjszakai terepszemléinek egyikén összefutott magával a sátánnal.

Az egyszerű falusi ember semmi mással nem tudta megmagyarázni, hogy a temetőcsősz immár nemcsak napalait, hanem éjszakáit is a temetőben tölti, a sírok közt hál, harminc esztendeje vele dolgozó két segédjét csak sírásásra alkalmazza, a síremlékek tisztogatását egyedül végzi, miközben fennhangon beszél a fejfákkal, a sírhalmokon nyíló virágokkal és saját bevallása szerint a halottakkal, illetve azok szellemeivel is. Sokan látták, ahogyan egymás után a sírboltokra fekteti fejét, és kihegyezett füllel hallgatja, kopog-e valaki alulról, vagy pedig magába szálltan ücsörög a temetőben elültetett számos

tuja egyikének az árnyékában, és hangosan azon évődik, vajon hány személyt temetett el elevenen karrierje során, ha pedig nagy ritkán elmegy a boltba vagy a faluvégi kiskocsmába, hihetetlenebbnél hihetlenebb történetekkel traktálja hallgatóságát. Mindezek után, amikor három évvel később – pontosan fél évszázaddal azután, hogy az első sírgödröt kiásta –, egy májusi reggelen Dudást holtan találták a temető sarkában, senkinek sem ütötte meg a fülét a már kilencvenedik életévét taposó Varga Gergő bácsinak a festéküzletben tett kijelentése, miszerint a temetőcsósz magával vitte a sátán, kivéve az egyik névtelen falusi spicilinek, akinek köszönhetően már a délutáni órákban, lebilincselve, akárcsak egy visszatáncoló bűnözőt, a városi rendőrállomásra szállították a nyugalmazott szabómestert, ahol több órás kihallgatásnak vetették alá, és ahol elismételte, hogy a temetőcsószt igenis maga az ördög vitte el, ami miatt csak korára való tekintettel kerülte el a fizikai bántalmazást, balszerencséjére ugyanis az öreg Dudással ugyanazon a napon költözött az örök vadászmezőkre a néhai Jugoszlávia nemzeteinek és nemzetiségeinek atyja, a testvériség-egység szimbóluma is, és a minden apróságra lelkiismeretesen odafigyelő belügyesek a hőn imádott államfővel hozták kapcsolatba a Gergő bácsi által emlegetett sátánt. Körtezőskának több napjába – és még több baromfijába, malacába és körtepálkájába – került, mire sikerült meggyőznie az illetékes urakat, hogy rövidlátó, nagyothalló és érelmeszesedéssel küzdő nagyapja nem osztályellenség, akinek nem állt szándékában gyalázni az éppen elhunyt államelnököt, hogyan is tehetett volna ilyet, ő, aki annak idején 3393 gombot varrt fel a Népfelszabadító Hadsereg faluban tanyázó egysége tagjainak alkalmi uniformisára, nézzék, még elismerő oklevelet is kapott ezért a hazafias cselekedetért, tolt a belügyi alkalmazottak képe alá Körtezőska a már megsárgult papirost, ami végül is – a nem hivatalos jellegű aprócska ajándékokat leszámítva – perdöntőnek számított Varga Gergő bácsi felmentésében, aki különösebb gondok nélkül megúsza szószátyárságát, azonban az öreg Dudás hirtelen elhalálzásának számos más, közvetlen és közvetett következménye lett a falu további sorsára nézve.

Először is, amint a temetőcsósz örök nyugvóhelye fölött elmondta az imát, majd szerény kis papi lakosztályában belesüppedt vörös bársonyszékébe, a hetvenötödik születésnapja küszöbén álló Szratyko plébános levelet írt a püspökségre, amelyben arra kérte közvetlen felettesét, hogy mentse fel a további szolgálat alól, szeretne még legalább egy rövid időt eltölteni abban a környezetben, ahol kisgyerekként futkosott, mielőtt magához szólítja az Úr. Kérése megértésre talált, úgyhogy néhány hónappal később, fiatalabb kol-

legáira bízva a falu lakóinak lelki üdvözülését, Szratyko plébános egy kiadós séta után autóba ült, és mindörökké elhagyta a szikes bánásági vidéket.

Másodszorra, hirtelen megnövekedett a válással végződő házasságok száma, holott ilyesmire korábban csak nagy ritkán került sor a faluban, és akkor is mindig nyomós ok eredményeként: az egyik házastárs meddősége, szexuális tehetetlensége, esetleg szellemi meglepetése miatt. A házasságok felbomlását a babonára hajlamosak azzal magyarázták, hogy az öreg Dudás misztikus halála után a boszorkányságokkal foglalkozó asszonyok kissé begazoltak, így jó sokáig nem mertek éjjelente fokhagymafűzérrel a nyakukban a temetőbe menni, és különféle rítusok lebonyolításával – melyek közül legösszetettebbnek teliholdnál az egyéves krédlikakas torkának elvágása számított – megkísérelni maguk mellett tartani férjüket vagy megvuduzni egyik-másik kis fruskát, hogy tolja arrébb pörgő fenekét más férjurától.

Hosszú távon az eset legsúlyosabb következményeként a krónikások minden bizonnyal azt jegyzik majd fel, hogy sem az öreg Dudás két segédjének, sem más falubelinek esze ágában nem volt elvállalni a ki-nevezést a megüresedett állásra, ami miatt a falu tanácsa a temető rendezését és gondozását kénytelenül a városi köztisztasági vállalatra bízta. A döntést heves bírálat érte, főleg az idősebb helybeliek részéről, akik közt is a legindulatosabbnak Kőfaragó Pityuka tűnt ki.

– Szégyen gyalázat! Hogy nem sül le a bőr a pófatókról, idegenek kezére adni saját halottainkat! – ordította a legközelebbi lakossági gyűlésen, de mély baritonjának harsogó robaja mit sem változtatott a tényálláson.

A temető körül kialakult helyzet miatt élete utolsó éveiben Kőfaragó Pityuka már nemigen vállalt újabb rendeléseket, de a jobblétre szenderültek feletti aggodalom utolsó leheletéig szívügye maradt. Élete utolsó napjának délelőttjén a következőket mesélte kártyapartnereinek a nyugdíjasok klubjában:

– Idejövet benéztem a temetőbe. Áruljátok már el nekem, hogyan élvezhetik szeretteink a nemlét gyönyöreit ekkora felfordulásban?! Az embernek megszakad a szíve, amikor megpillantja azt a hatalmas rendtelenséget, ami ott van, főleg ha még emlékszik is rá, hogyan festett az egész a megboldogult Dudás idejében, hogy az Isten nyugasztalja. Akkoriban bizony nem voltak éjszakai huligánok a szent helyen, üres üvegek, kotonok és injekciós spriccek a sírok között, földből kirángatott, majd fordítva visszazúrt keresztetek, mint manapság. Dudástól bezzeg nem lehetett ilyeneket csinálni. Miért nem?! Azért, mert ő nemcsak a pénzért végezte a dolgát, hanem hivatástudatból és szeretetből is! És mit érdemelt ki egész életnyi odaadó munkájával?! Azt, hogy a saját sírja nem látszik ki a

gazból, amelyben tüzelő macskák párzanak, és kóbor kutyák szarnak! Úgy látszik, minden szakma a legjobb művelőivel babrál ki: a legügyesebb kőművesek felépítik másoknak a kacsalábon forgó villákat, jómaguk pedig általában rozoga hétköznapi lakásokban tengetik földi napjaikat; a legnagyobb írókról sohasem írnak hozzájuk méltó könyveket, olyanokat, amelyeket ők tudtak; a legkeresettebb sebészek legtöbbszörrel pedig olyan betegségek végeznek, amelyekből pályafutásuk során páciensek ezreit gyógyították ki – magyarázta hevesen, majd egy röpke hatásszünetet tartva, immár sokkal nyugodtabban folytatta: – Emlékszem, egy téli este, olyan másfél évvel a halála előtt, összefutottam az öreg Dudással a kocsmában. Egész idő alatt a söntésnél állt, pardon nélkül dűtötte magába a fehéret, s közben a falu múltjáról és a holtakról regélt, ami miatt a szokás szerint kocsmában

tanyázó Körtejszka és társai csakhamar csepülni kezdtek a maguk modorában, hangosan röhécselve minden egyes szava hallatán, ami az öreget nemigen zavarta, sőt, nem túlzok, ha azt állítom, hogy még mulattatta is egy kicsit, s ezt a legjobban az bizonyítja, hogyan reagált arra a kérdésre, hogy ki kezdeményezi közte és az elhalálozottak között folytatott párbeszédet. Körtejszka hangos hahotát kiváltó megjegyzésére, miszerint bizonyára a halottak kopognak alulról, Dudásnak a nevetőgörcstől kispriccelt szájából a bor, majd miután szigorú tekintetének hatására elhalkult a társaság, az öreg a következőket mondta:

– Anyátok picsája, hülye szarjankók, kopogtatnátok majd ti is! Hiába szórakoztok velem, előbb-utóbb úgyis mindannyian az én kuncaftjaim lesztek! Basszátok meg, de bárhogy is számolom, én már többet elhantoltam, mint ahányan jelen pillanatban élnek a faluban!

KÁNTOR ZSOLT

## *Hópelyhek kék tintában*

1.

*Az álom egy tantárgy.*

*Isten beírta az indexbe: jeles.*

*Citátum, szólítom meg a Papírt.*

*A Work in Progress kft.*

*könyvtárszobájában*

*ég a villany.*

*Te Fragmentum!*

*Mondom az Éjszakának.*

*Nem szép dolog elvenni az ötletemet.*

*Te Allúzió! Tedd le terhedet!*

*Suttogom a Prófécia Könyvének.*

*Ölts testet!*

*Lábjegyzet, légy őszinte és tiszta!*

*Kópia, ne ejts foglyokat*

*A Plágium saktábláján.*

*Te Intertextualitás!*

*A betű megöl, nem tudtad?*

*A Szellem az, ami megelevenít.*

*Hogyne tudnám, felel a Könyv.*

2.

*A céhes irodalom limesein kívül*

*Van egy kánon.*

*Egy méter hosszú papirusztekercs.*

*Színarany.*

*Az ég regiszterei között*

*Van elhelyezve.*

*Isten mutatta meg este.*